

2^ο ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΠΥΛΑΙΑΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

**Στους δρόμους του ελληνικού πολιτισμού
και της δημιουργίας.....Magna Graecia**

ΠΟΛΙΤΙΣΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2014-15

ΠΥΛΑΙΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

2015

Εισαγωγή

.....Η Ιταλία είναι ένα παλάτι, όπου η ανάμνηση της ζωής ευδόξων ή παθητικών νεκρών διατηρείται, επίμονη και μεθυστική, σαν ένα διάχυτο άρωμα. Τα πράγματα που τους περιέβαλαν είναι πάντα στη θέση τους όπως όταν εξούσαν κ' είναι εμποτισμένα από την ιστορία τους. Κι αυτό δεν είναι που συγκινεί. Κατεβαίνοντας την Ιταλία, από τη Λομβαρδία ίσαμε τα γλυκά ακρογιάλια του Σορρέντο και του Άμάλφι, είναι σα να κατεβαίνετε, μία - μία, τις μνημειώδεις σκάλες ενός παλατιού υπό τους ήχους μουσικών και τις μυρωδιές λουλουδιών, ανάμεσα σε μια πομπή σκιών πιο ζωντανών κι από ζωντανούς, γιατί πουθενά αλλού όπως στην Ιταλία οι άνθρωποι δεν έζησαν πιο γεμάτα και πιο έντονα. Ο δυναμισμός τους και η παθητικότητά τους κάνουν παλμώδη ως σήμερα την ατμόσφαιρα . . .

Ο Σολωμός ήθελε να μην πηγαίνουμε ποτέ στα μέρη εκείνα που μάθαμε ν' αγαπάμε και που είναι πηγές για τη φαντασία μας, από το φόβο μήπως μας απογοητεύσει ή πραγματικότητά τους. Με την Ιταλία όμως τέτοιος κίνδυνος δεν υπάρχει. Δίνει περισσότερα απ' όσα πηγαίνουμε ζητώντας, περισσότερα ακόμα κι απ' όσα μπορεί η ψυχή μας να περιλάβει. Πλήθος λυρικοί ταξιδιώτες δεν έχουν πάψει να την επισκέπτονται. Καθένας τους, ανάλογα με τις ψυχικές του προτιμήσεις, εξύμνησε είτε το κλίμα της, είτε τη γραφικότητα των τοπίων της, είτε την τέχνη της, είτε τα πρόσωπα εκείνα που άφησαν το αποτύπωμα της ψυχής τους σε μια εποχή της ή σε μια πόλη της. Καθένας αγάπησε σ' αυτήν και κάτι το διαφορετικό : ο Σταυτάλ έπεθύμησε να είταν Μιλανέζος, ο Μπουρζέ να είχε γεννηθεί στη Σιένα, άλλοι πόθησαν να ταφούν στον ειρηνικό λόφο του Φιέζολε, στη Φλωρεντία, κι άλλοι πήγαν κ' έζησαν στα φτωχικά Μεσογειακά της ακρογιάλια. Καθένας μας άφησε το ίδιο του Ιταλικό δράμα. Κανείς όμως δεν την εξάντλησε. ....

Κώστας Ουράνης
Ταξίδια - Ιταλία

Η ιδέα, η σκέψη αυτού του ταξιδιού ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο του 2015 από ένα τηλεοπτικό ντοκιμαντέρ για τη Σικελία και τους ελληνόφωνους της Magna Grecia. Τότε, πριν δέκα μήνες περίπου, συλλάβαμε την ιδέα. Τον Μάιο του 2015 το όνειρο γίνεται πραγματικότητα. Magna Grecia - Σικελία! Πλήθος ονομάτων και τοπωνυμίων παρελαύνουν στη μνήμη μας: Σύβαρις, Μεταπόντιο, Τάραντας, Ρήγιο, Συρακούσες, Ακράγαντας. Περιοχές με πρωταγωνιστικό ρόλο στην πολιτική και κοινωνική ζωή του αρχαίου κόσμου, περιοχές με τις οποίες έχουν συνδεθεί μεγάλα ονόματα της φιλοσοφίας, της ιστορίας και της ποίησης. Πυθαγόρας, Παρμενίδης, Ζήνων, Ηρόδοτος, Πρωταγόρας, Αρίων, Στησίχορος, Ίβυκος, ... Γυρνάμε ήδη αρκετά, θα μάθουμε όμως περισσότερα με αυτό το ταξίδι μας στο ένδοξο παρελθόν, με το πέρασμα από το νεότερο δυτικό πολιτισμό στο ρωμαϊκό και μετά στον αρχαίο ελληνικό.

Φορτωμένοι με δώρα και βιβλία αποχαιρετίσαμε γονείς, φίλους και συμμαθητές για επτά μέρες. Επτά μέρες εμπειριών και γνώσεων στο μεγάλο δρόμο που πριν χιλιάδες χρόνια πήραν οι πρόγονοι μας άποικοι του Β' μεγάλου αποικισμού στα ιερά χώματα της Μεγάλης Ελλάδας και της Σικελίας. Καθοδηγητές και σύμβουλοι αυτής της αποστολής ήταν ο διευθυντής του σχολείου Βέτσιος Ελευθέριος και οι καθηγήτριες κ. Βαρμπομπίτη Ευαγγελία και Χρηστίδου Χριστίνα, όλοι φιλόλογοι. Η διαδρομή μέχρι την Ήγουμενίτσα, ευχάριστη. Η μικρή στάση στα Γιάννενα μας ξεκούρασε, μας ξεδίψασε, μας ανακούφισε. Ήμασταν όλοι ανυπόμονοι να επιβιβαστούμε στο μεγάλο φέρυ για να περάσουμε μια νύχτα στην αγκαλιά των κυμάτων του Ιονίου και της Αδριατικής, να σειροπολήσουμε στο κατάστρωμα του πλοίου με φόντο το ολόγιομο φεγγάρι σε ένα κατάμαυρο ουρανό, να νατουριστούμε με το ρυθμικό πελαγίσιο κούνημα του καραβιού στη μέση της σκοτεινής θάλασσας. Ανυπομονούσαμε, ρωτούσαμε, φωνάζαμε, γελοούσαμε, τραγουδούσαμε...

Το λιμάνι της Ήγουμενίτσας μας υποδέχτηκε σιωπηλό. Άλλωστε είχε περάσει η ώρα. Τα μεσάνυχτα αφήσαμε αργά τις ελληνικές ακτές της Ηπείρου και κατευθυνθήκαμε προς τα Ιταλικά εδάφη. Αγωνία, χαρά, περιέργεια, προσμονή, προσδοκίες, όλα ανακατεμένα στην ψυχή και τα όνειρά μας έκαναν το πρώτο εκείνο ανοιξιάτικο βράδυ στο καράβι αξέχαστο. Η θάλασσα του Ιονίου ήταν ήσυχη... Κι όμως είναι η ίδια θάλασσα την οποία περιέγραφε αιώνες πριν ο Όμηρος με θύελλες και καταιγίδες, με ναύαγια και τέρατα, με αυθροποφάγους και οργισμένους θεούς. Είναι η ίδια θάλασσα που διέσχισαν οι πρώτοι Έλληνες άποικοι της Ύψης πριν 2700 χρόνια μεταφέροντας ό,τι πιο σημαντικό, ιερό και όμορφο είχε η πατρίδα τους: τον πολιτισμό, τη θρησκεία, τη γλώσσα, τα ήθη και έθιμα, τις παραδόσεις. Είναι η ίδια θάλασσα που οδήγησε τους Αθηναίους στις Συρακούσες, τον Πύρρο στον Τάραντα, τους βυζαντινούς μοναχούς στην Καλαβρία, τους Έλληνες εμπόρους στα παράλια του Ιταλικού νότου. «Πρώτοι γαρ Ελλήνων αυτοί περαιωθέντες τον Ιόνιον κόλπον ώκησαν Ιταλίαν άγοντος αυτούς Οινώτρου του Λυκάωνος...» γράφει ο Διονύσιος ο Αλικαρνασσεύς.

Η ανατολή του ήλιου μας βρήκε μισοκοιμισμένους στο μεγάλο λιμάνι του Μπάρι. Αποβιβαστήκαμε γρήγορα στα Ιταλικά χώματα και ίσως κάποιοι από εμάς αναλογίστηκαν «βαδίζουμε στα χνάρια των προγόνων μας... βαδίζουμε στα

χνάρια του Οδυσσέα...». Πήραμε το δρόμο για το νότο, για ένα προσκύνημα σε ό,τι σήμερα απομένει ζωντανό από το μεγάλο ελληνικό πολιτισμό που άνθισε εκεί.

Η μεγάλη Ελλάδα και η Σικελία μας περίμενε, μας τραβούσαν σαν μαγνήτης σε αναζήτηση της ιστορικής μνήμης. Τότε ήταν που γίναμε νοσταλγοί. Νοσταλγοί του παρελθόντος, νοσταλγοί τόπων ανείδωτων, προσώπων και πατριδών χαμένων και λησμονημένων. «Ανέβηκα σης πλάτες των προγόνων μου για να δω το μέλλον» λέει ο ποιητής και έχει απόλυτο δίκιο.

Είναι αλήθεια πως πολλές συζητήσεις, διαφωνίες και αμφισβητήσεις έχουν εγερθεί κατά καιρούς σχετικά με την καταγωγή των ελληνόφωνων της Απουλίας (βόρεια περιοχή) και της Καλαβρίας (νοτιότερα) μεταξύ των επιστημόνων-ερευνητών: Η πιο γνωστή θεωρία με ισχυρά επιχειρήματα είναι του Γερμανού γλωσσολόγου και φιλέλληνα G. Rohlf's ο οποίος υποστηρίζει ότι οι ελληνόφωνοι της Magna Grecia είναι απόγονοι των ελλήνων του Β' αποικισμού (8^{ος} - 7^{ος} αιώνας π. Χ.) και γι' αυτό υπάρχουν τόσα πολλά δωρικά και αιολικά στοιχεία στη γλώσσα τους. Κατά τη βυζαντινή περίοδο οι κάτοικοι αυτοί ενισχύθηκαν από επήλυδες Έλληνες της Μακεδονίας, της Ηπείρου, της Μ. Ασίας κ.λπ. Μία δεύτερη θεωρία με πολλούς υποστηρικτές τονίζει ότι κατά τον 6^ο μέχρι τον 9^ο αι. μ.Χ. μεγάλες ελληνικές μάζες μετακινήθηκαν από τα εδάφη της βυζαντινής αυτοκρατορίας προς τη Δύση, όπου και ανέπτυξαν αξιόλογο πολιτισμό με ορθόδοξα κέντρα και πολλά μοναστήρια.

Οι παραλιακές ελληνικές πόλεις της Απουλίας και της Καλαβρίας σημείωσαν μεγάλη ανάπτυξη κατά την αρχαιότητα αλλά κατά τη ρωμαϊκή περίοδο, όπως δείχνουν αρχαιολογικές έρευνες και ανασκαφές, έγιναν πολλές μετακινήσεις ελληνικών πληθυσμών προς την ορεινή ευδοχώρα. Οι Έλληνες της Κάτω Ιταλίας σε όλη τη διάρκεια της ρωμαϊκής κυριαρχίας διατήρησαν τη γλώσσα τους παράλληλα με τη λατινική. Κατά τους βυζαντινούς χρόνους οι έντονες θρησκευτικές έριδες στην Ανατολή ανάγκασαν ένα μεγάλο αριθμό μοναχών, κληρικών αλλά και λαϊκών να καταφύγουν στη Ν. Ιταλία και τη Σικελία. Στα τέλη του 11^{ου} αιώνα οι Νορμανδοί κατακτούν πολλές βυζαντινές επαρχίες καθώς και τις περιοχές της Καλαβρίας και της Απουλίας στις οποίες παραχωρούν ειδικά προνόμια σχετικά με τη γλώσσα και τις παραδόσεις τους. Έτσι η ελληνική γλώσσα εξακολουθεί να επιβιώνει για μερικούς αιώνες ακόμη μέχρι που οι Τούρκοι κατακτητές του Βυζαντίου δημιουργούν ένα νέο κύμα προσφύγων προς την Ιταλική χερσόνησο και κυρίως προς το Νότο όπου ζούσαν ελληνικοί πληθυσμοί, που μιλούσαν την ελληνική γλώσσα και υπήρχαν ορθόδοξα μοναστήρια. Έτσι το ελληνικό στοιχείο των περιοχών αυτών αναζωογονήθηκε και δυνάμωσε για δύο περίπου αιώνες.

Στη συνέχεια, κάτω από τις συνεχείς πιέσεις της Καθολικής εκκλησίας και του Πάπα, οι ελληνικοί πληθυσμοί απομονώνονται, η ελληνική γλώσσα υποχωρεί απέναντι στην ιταλική, ενώ στα τέλη του 16^{ου} αιώνα χάνεται και η θρησκευτική τους αυτονομία. Σήμερα η ελληνική γλώσσα -τα γκρίκο στην Απουλία και τα γκρεκάνικα στην Καλαβρία- ομιλείται μόνο από τους γεροντότερους στα ελληνόφωνα χωριά και μεταδόθηκε προφορικά, χωρίς να υπάρχει

πουθενά γραμμένη, εξαιτίας της απομόνωσης των χωριών αυτών. Πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα όμως ότι οι νέες συνθήκες ζωής, η φοίτηση των ελληνοφώνων στα ιταλικά σχολεία, η υποχρεωτική στρατιωτική θητεία, η βελτίωση του οδικού δικτύου, οι ευκολότερες μετακινήσεις, οι καθημερινές σχέσεις με τον ιταλικό πληθυσμό διαγράφουν μεγάλο και άμεσο τον κίνδυνο εξαφάνισης αυτού του ιδιώματος. Για το λόγο αυτό οι επισκέψεις μας πρέπει να πυκνώσουν και το ενδιαφέρον μας για την περιοχή της Magna Grecia να καλλιεργηθεί από τις σχολικές αίθουσες και με τις εκπαιδευτικές εκδρομές.

Η πρώτη μας στάση ήταν στην πόλη Ματέρα. Η **Ματέρα** (ιταλικά: Matera) είναι μια Ιταλική πόλη της περιοχής Μπαζιλικάτα στην νότια Ιταλία. Είναι η πρωτεύουσα της ομώνυμης επαρχίας Ματέρα. Η πόλη βρίσκεται δίπλα σε ένα μικρό φαράγγι, όπου ρέει ο ποταμός Gravina. Από το 1993 τα sassi της Ματέρας έχουν χαρακτηριστεί από την UNESCO ως Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Τα Sassi της Ματέρας είναι σπίτια-σπηλιές μέσα στα βράχια τα οποία έχουν ιστορία από την προϊστορική περίοδο. Υπάρχει η υποψία ότι ίσως εκεί εγκαταστάθηκαν οι πρώτοι άνθρωποι στην Ιταλία. Επίσης είδαμε το μοναστηριακό συγκρότημα Madonna delle Virtù και San Nicola del Greci, την εκκλησία του San Pietro Caveoso, την εκκλησία Santa Maria D' Idris καθώς και την εκκλησία Santa Lucia alle Moline που είναι διάσημα αξιοθέατα της Ματέρα.

Εικόνα 1 : Μαθητές και εκπαιδευτικοί στην πόλη Ματέρα της Νότιας Ιταλίας

Στη συνέχεια ο δρόμος για νοτιότερα, στη μύτη της ιταλικής χερσονήσου, μας περίμενε. Μια διαδρομή όλο εκπλήξεις και αξιοθέατα!. Μέσα από πολυάριθμα τούνελ, κρεμασμένους πάνω από φαράγγια και κοιλάδες δρόμους, παραλιακές οδούς με μεσογειακή ομορφιά και τα σικελικά βουνά να μας χαιρετούν φιλικά από απέναντι, πλησιάσαμε στην πρωτεύουσα της Καλαβρίας, το **Ρήγιο**. Μα να, κοιτάζτε στα στενά της Μεσσήνης! Η Σκύλλα και η Χάρυβδη μάς καλωσορίζουν στα μέρη τους. Μεγάλα αφρισμένα κύματα σε μια μακριά θαλάσσια λωρίδα ξεχωρίζουν μέσα στα ήσυχα σκοτεινά στενά του πορθμού και μας θυμίζουν το δέος που προκαλούσε η περιοχή στους ναυτικούς εξαιτίας των πολλών ρευμάτων και των δινών που αυξομειώνουν τη στάθμη των υδάτων. Το φάντασμα του σεφερικού Οδυσσέα αναδύεται στη μνήμη μας και οι στίχοι του ποιητή φραντάζουν ζωντανοί στα μάτια μας:

Και παρουσιάζεται μπροστά μου, πάλι και πάλι,
το φάντασμα του Οδυσσέα,
με μάτια κοκκινισμένα από του κυμάτου την αρμύρα.....
Στέκεται μεγάλος, ψιθυρίζοντας,
ανάμεσα στ' ασπρισμένα του γένια,
λόγια της γλώσσας μας, όπως τη μιλούσαν πριν τρεις χιλιάδες χρόνια...
θα' ληγες πως θέλει να διώξει τον υπεράνθρωπο Κύκλωπα
που βλέπει μ' ένα μάτι,
τις Σειρήνες που σαν τις ακούσεις ξεχνάς,
τη Σκύλλα και τη Χάρυβδη απ' ανάμεσό μας
τόσα περίπλοκα τέρατα, που δεν μας αφήνουν να στοχαστούμε,
πως ήταν και αυτός ένας άνθρωπος
που πάλεψε μέσα στον κόσμο, με την ψυχή και με το σώμα.

Η ίδρυση της πόλης Ρήγιο αποδίδεται σε Χαλκιδείς κατοίκους που ακολουθώντας το δελφικό χρησμό έφτασαν εκεί γύρω στο 730 π.Χ. Το όνομά της πρέπει να προέρχεται από το ρήμα ρήγνυμι-ρηγνύω και να οφείλεται στη γεωγραφική της θέση. Ο Αισχύλος αναφέρει ότι σεισμοί στην περιοχή χώρισαν βίαια τη Σικελία από την άλλη στεριά (πορθμός της Μεσσήνης). Το Ρήγιο υπήρξε η πατρίδα σημαντικών ανδρών της αρχαιότητας όπως του λυρικού ποιητή Ίβικου, του τυράννου των Συρακουσών Αγαθοκλέους, των φιλοσόφων Ιππάρχου και Θεαγένους και του γλύπτη Πυθαγόρα. Το 387 π.Χ. καταστράφηκε από τους Συρακούσιους, το 270 π.Χ. από Καμπανούς, το 91 π.Χ. από σεισμούς και ένα χρόνο αργότερα ξαναχτίστηκε από τον αυτοκράτορα Αύγουστο χωρίς να χάσει ποτέ τον ελληνικό χαρακτήρα του, παρά την εγκατάσταση των Ρωμαίων. Είναι χαρακτηριστικό ότι ειδικά η πόλη του Ρηγίου διατήρησε τη θαυμασία τραγουδιστή Γκρεκάνικη γλώσσα για περισσότερο από 200 χρόνια μετά τη ρωμαϊκή κατάκτηση πλάι στα Λατινικά. Η υγρασία στην ευρύτερη ζώνη είναι τόσο υψηλή που λέγεται ότι με νόμο οι Ρηγίνοι δεν είχαν δικαίωμα να λαμβάνουν μέρος σε μουσικούς αγώνες τη στιγμή που στην πατρίδα τους τα πιο γλυκόφωνα πλάσματα, τα τζιτζίκια, μένουν άφωνα. Σήμερα είναι μια όμορφη παραθαλάσσια μεγαλούπολη, στολισμένη με πλούσια δέντρα (φύκους και μανόλιες), μεγαλόπρεπα οικοδομήματα και μεσαιωνικό κάστρο. Ανάμεσα στα σπουδαία

παλάτια της βρίσκεται το εθνικό αρχαιολογικό μουσείο που λέγεται και μουσείο της Μεγάλης Ελλάδας.

Η πόλη ξαφνιαστική το μεσημέρι της Δευτέρας 4/5/2015 από τις ζωνηρές φωνές 30 Ελλήνων ταξιδιωτών που επέμεναν να γνωρίσουν από κοντά και να θαυμάσουν τους πολεμιστές του Ριάτσε. Κατευθυνθήκαμε λοιπόν προς το τεράστιο οικοδόμημα που έγραφε ΜΥΣΕΟ ΝΑΖΙΟΝΑΛΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ και κατεβήκαμε γρήγορα τις σκάλες που οδηγούσαν στη μεγάλη αίθουσα όπου εκτίθενται τα δύο αγάλματα. Μείναμε κατάπληκτοι! Έργα θαυμάσια και εντυπωσιακά, τα δύο μεγάλα μπρούτζινα αγάλματα, περήφανα, θεϊκά, μας κοίταζαν σοβαρά αφ' υψηλού ενώ εμείς προσπαθούσαμε να διαβάσουμε μερικές σειρές για τον τρόπο που ανακαλύφθηκαν και την αξία τους. Απέπνεαν μια δύναμη, μια ζωντανία! Πολλοί έφεραν στο νου τους τον Ηνίοχο των Δελφών, άλλοι μίλησαν για τις καταπληκτικές αναλογίες του σώματος που θύμιζαν ομηρικούς ήρωες και άλλοι υποστήριζαν ότι ήταν έργα του Φειδία. Από πληροφορίες που διαβάστηκαν επί τόπου μάθαμε ότι οι δύο χάλκινοι ανδριάντες ανασύρθηκαν από βάθος 6 μέτρων στον κόλπο του Ριάτσε (Ριακίου) από ιταλούς φαραδες το 1972. Στην αρχή μεταφέρθηκαν με προσοχή στη Φλωρεντία για καθαρισμό και αποκατάσταση και τώρα βρίσκονται στο μουσείο της Μεγάλης Ελλάδας. Πρόκειται για δύο γυμνούς άνδρες, έναν μεγαλύτερο σε ηλικία και ένα μικρότερο, δύο μοναδικά έργα τέχνης για τα οποία ειπώθηκε ότι «μπορούμε να τα αξιοποιήσουμε σαν το 8° θαύμα του κόσμου». Τα εκφραστικά μάτια από όνυχια και αλάβαστρο μαγνητίζουν τους χιλιάδες επισκέπτες του μεγάλου κτιρίου. Έχουν μια βαθιά, μακρινή ματιά λες και αναμετρούν τους αιώνες ύπαρξής τους. Οι ελληνόφωνοι της Καλαβρίας χαιρέτησαν τη συναρπαστική αυτή ανακάλυψη με τα παρακάτω λόγια: «Ήταν ώρα να φανείτε. Πώς ησώννετε κιουμηθεί πλέο στη θάλασσα του Ρυακίου άρτε τι η γκλώσσα δίκη σα πεθαίνει στη χώρα. Έσει μας εφέρετε τα γράμματα, σαν όλο ο κόσμος ήζε στο σκοτίδι. Η μεγκάλη Ρώμη άφηκε τα παιντιά τα δικά Σα με τα' άλατρο άτσε τούλο σήμερα τι ο άνθρωπο ανέβη στο φεγγάρι! Τάστειλε γυννά στη τσενιά, τως έκοτσε τη γλώσσα! Τούο η γκλώσσα, τι δεν απέθανεν ακόμη, ήθελε τη πει τόσα πράματα, μα έμεινε με λίγα λόγια. Τσείνα τι ντε σώννει είπει, τα λέγουσι τα μάνια μεγάλα σώματα δικά σα! Μέθε σα ώδε η γκλώσσα δεκή μα αθ- θίζει μεταπάλε! Ήταν ώρα να έρτητε. Καλώς ήρτετε.» Που στα νέα ελληνικά σημαίνει: «Ήταν ώρα να φανείτε. Πώς μπορούσατε να κοιμάστε πια στη θάλασσα του Ριακίου τώρα που η γλώσσα σας (η ελληνική) πεθαίνει στο χωριό; Εσείς μας φέρατε τα γράμματα, τον πολιτισμό όταν όλος ο κόσμος ζούσε στο σκοτάδι. Η μεγάλη Ρώμη άφησε τα παιδιά σας με το ξύλινο άροτρο σήμερα που ο άνθρωπος ανέβηκε στο φεγγάρι! Τα έστειλε γυννά στη ξενιτιά, τους έκοψε τη γλώσσα. Αυτή η γλώσσα που δεν πέθανε ακόμα, ήθελε να πει πολλά πράγματα αλλά έμεινε με λίγες λέξεις. Εκείνα που δεν μπορεί να πει, τα λένε τα ωραία και μεγάλα σώματά σας! Μαζί σας η γλώσσα μας ανθεί ξανά. Ήταν ώρα να έρθετε. Καλωσήρθατε!»

Το πρωί της Τρίτης 5 Μαΐου 2015 περάσαμε ακτοπλοϊκώς το στενό από το Ρήγιο στη Μεσσήνη. Η Μεσσήνη (ιταλ. Messina) είναι η τρίτη μεγαλύτερη πόλη

της Σικελίας και πρωτεύουσα της ομώνυμης επαρχίας. Ιδρύθηκε από Έλληνες αποίκους ως Ζάγκλη και λίγο αργότερα πήρε το σημερινό της όνομα, προς τιμήν της πελοποννησιακής Μεσσήνης. Ο πληθυσμός του κέντρου της πόλης μόνο ανέρχεται στους 250.000 κατοίκους ενώ μαζί με τα περιχώρα οι κάτοικοι φτάνουν τους 500.000. Η οικονομία της πόλης βασίζεται κυρίως στο λιμάνι της που εξυπηρετεί ταυτοχρόνως εμπορικούς και στρατιωτικούς σκοπούς και διαθέτει πολυάριθμα ναυπηγεία. Η γεωργική ανάπτυξη της περιοχής συνίσταται στην παραγωγή εσπεριδοειδών και λοιπών φρούτων, λαχανικών και κρασιού.

Εικόνα 2 : Στο Αρχαίο θέατρο της Ταορμίνας

Η πόλη ιδρύθηκε κατά την διάρκεια του 8ου αιώνα π.Χ. από Ευβοείς. Το αρχικό όνομά της πόλης ήταν Ζάγκλη, το οποίο οφειλόταν στο σχήμα του κόλπου στον οποίο ήταν χτισμένη, καθώς ζάγκλον στα αρχαία ελληνικά σημαίνει Δρεπάνι. Η παράδοση απέδιδε επίσης την ονομασία της πόλης στον μυθικό βασιλιά Ζάγκλο. Η Ζάγκλη μετονομάστηκε σε Μεσσήνη από τον τύραννο του Ρήγιου Αναξίλαο ο οποίος την κατέλαβε στις αρχές του 5ου αιώνα π.Χ. και εγκατέστησε σε αυτή πολλούς Μεσσήνιους. Το 397 π.Χ. η Μεσσήνη καταστράφηκε από τους Καρχηδόνιους καθώς ηττήθηκε από αυτούς στην μάχη της Μεσσήνης. Στην συνέχεια η πόλη πέρασε στον έλεγχο των Συρακουσών. Το 288 πολιορκήθηκε και κατακτήθηκε από τους Μαμερτίους μισθοφόρους. Οι Μαμερτίνοι κράτησαν την πόλη για 20 χρόνια. Επειδή εξαπέλυαν επιδρομές κατά των γειτονικών πόλεων ο τύραννος των Συρακουσών Ιέρων εκστράτευσε

εναντίον τους, τους νίκησε στους Μύλους και στην συνέχεια πολιορκήσε την Μεσσήνη. Για βοήθεια οι Μαμερτίνοι στράφηκαν στην Καρχηδόνα και στην Ρώμη με αποτέλεσμα να ξεσπάσει ο πρώτος Καρχηδονιακός πόλεμος. Οι Ρωμαίοι επικράτησαν και απέκτησαν τον έλεγχο της πόλης που παρέμεινε Ρωμαϊκή μέχρι την πτώση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.

Ακολούθησε η επίσκεψη στην υπέροχη **Ταορμίνα** (αρχαίο Ταυρομένιον), όπου είδαμε το εκπληκτικό ελληνικό θέατρο με την ωραιότερη θέα στη σύγχρονη πόλη της Ταορμίνα και στο ηφαίστειο της Αίτνας.

Εικόνα 3: Μαθητές και καθηγητές στο ναό της Ομόνοιας

Στη συνέχεια επισκεφθήκαμε την πόλη των Συρακουσών. Οι **Συρακούσες** (αρχαία ελληνικά: Συρακοῦσαι, λατινικά: *Syracusae*, ιταλικά: *Siracusa*) είναι πόλη της Ιταλίας στη νοτιοανατολική ακτή της Σικελίας. Ιδρύθηκε από τους αρχαίους Έλληνες το 734 ή το 733 π.Χ. και συγκεκριμένα από Κορίνθιους και Τενεάτες αποίκους. Ήταν η σημαντικότερη πόλη της Μεγάλης Ελλάδας και μια από τις σπουδαιότερες αρχαίες ελληνικές πόλεις. Στον Πελοποννησιακό πόλεμο (Σικελική εκστρατεία 415-413 π.Χ.) απέκρουσαν επίθεση των Αθηναίων. Στη συνέχεια εξελίχθηκε σε μια από τις ακμαιότερες, πλουσιότερες και δυνατώτερες ελληνικές πόλεις της Σικελίας μέχρι την υποδούλωσή της στους Ρωμαίους το 212 π.Χ. Ο Κικέρωνας την αποκάλεσε «ωραιότερη και καταστόλιστη πόλη». Τα εντυπωσιακά ερείπια του κέντρου της αρχαίας πόλης αποτελούν μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO. Περιτριγυρισμένες από ισχυρότατα τείχη που είχαν μήκος 28 χλμ., οι Συρακούσες στολίζονταν από θαυμάσια ανάκτορα, όπως αυτό του Ιέρωνα, περίφημους ναούς της Αρτέμιδας και της Αθηνάς, από την κρήνη Αρέθουσα και το περίφημο θέατρο των Συρακουσών, αριστούργημα αρχιτεκτονικής και ακουστικής. Τα νομίσματά της, που σώθηκαν,

είναι αληθινά καλλιτεχνήματα. Στον αρχαιολογικό χώρο της πόλης είδαμε το αρχαίο θέατρο, την στοά του Διονύσιου, το Βωμό του Ιέρωνα, τα Λατομεία. Στην συνέχεια κάναμε επίσκεψη στο ανέπαφο ιστορικό κέντρο που βρίσκεται πάνω στο νησάκι Ορτυγία όπου θαυμάσαμε τον αρχαιότερο ναό της μεγάλης Ελλάδος (Απόλλωνα) και την πηγή της Αρέθουσας.

Εικόνα 4 : Μαθητές και καθηγητές στο Ναό της Ήρας

Το πρωινό της 6^{ης} Μαΐου 2015 αναχωρήσαμε για τον **Ακράγαντα**. Ο Ακράγαντας, είναι πόλη στη νότια ακτή της Σικελίας, πρωτεύουσα της ομώνυμης επαρχίας. Το ιστορικό κέντρο της πόλης ανήκει στα Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της ΟΥΝΕΣΚΟ. Η πόλη ιδρύθηκε γύρω στο 582-580 π.Χ. από αρχαίους Έλληνες αποίκους της Γέλας, που την ονόμασαν Ακράγαντα. Ο Ακράγας αναπτύχθηκε ταχύτατα κι έγινε μια από τις πλουσιότερες και επιφανέστερες ελληνικές αποικίες της "Μεγάλης Ελλάδας". Εδώ κατοίκησε ο Εμπεδοκλής, σημαντικός προσωκρατικός φιλόσοφος. Η πόλη παρέμεινε ουδέτερη κατά τη διαμάχη των πόλεων της Αθήνας και των Συρακουσών, ενώ το 406 π.Χ. καταλύθηκε το δημοκρατικό της πολίτευμα όταν λεηλατήθηκε από τους Καρχηδονίους. Η πόλη λεηλατήθηκε και πάλι το 262 π.Χ. από τους Ρωμαίους και το 255 π.Χ. από τους Καρχηδονίους, ενώ υπέφερε κατά το Β' Ρωμαιο-Καρχηδονιακό Πόλεμο, οπότε και πέρασε στα χέρια των Ρωμαίων, που μετονόμασαν την πόλη σε *Agrirentum*. Πάρεμεινε ελληνόφωνη περιοχή για μεγάλο χρονικό διάστημα, ενώ οι κάτοικοι έγιναν Ρωμαίοι πολίτες μετά το θάνατο του Ιουλίου Καίσαρα το 44 π.Χ.

Η ημέρα μας σήμερα αφιερώθηκε σε μια εκτεταμένη ξενάγηση στον εκπληκτικό αρχαιολογικό χώρο του Ακράγαντα με τους 12 αρχαίους Ελληνικούς Ναούς, ορισμένοι από τους οποίους βρίσκονται σε άριστη κατάσταση.

Θα δούμε τους Ναούς του Ηρακλή, του Διός, της Ήρας, τον τεράστιο Δωρικό Ναό της Ομόνοιας ο οποίος, χάρη στη μετατροπή του σε πρωτοχριστιανικό ναό, σώζεται σήμερα σχεδόν ακέραιος, το ναό των Διοσκούρων (του Κάστορα και του Πολυδεύκη) - από τα ωραιότερα δείγματα της αρχαίας ελληνικής τέχνης.

Ακολούθησε η επίσκεψη στην **Κατάνη** ή **Κατάνια** που είναι η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της Σικελίας (ιταλ. Catania) με πληθυσμό 380.000 κατοίκους, χτισμένη στους πρόποδες της Αίτνας. Ήταν αποικία που ιδρύθηκε από Χαλκιδείς από τη Νάξο της Σικελίας. Πρώτος οικιστής της Κατάνης ήταν ο Εύαρχος, περί το 728 π.Χ., από την ευβοϊκή αποικία Νάξο της Σικελίας. Οι Ευβοείς έχτισαν την πόλη τους πάνω σε ένα λόφο (Κατάνε στην τοπική διάλεκτο) κοντά στη θάλασσα, 15 χλμ από το ηφαίστειο της Αίτνας, το οποίο έχει προκαλέσει πολλές καταστροφές σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας της πόλης. Η οικονομική άνθηση της Κατάνης, η οποία στηριζόταν και στο εμπόριο και στην αγροτική παραγωγή, την έκανε στόχο για τους ισχυρούς της περιοχής, όπως οι Συρακούσες και οι Καρχηδόνιοι.

Την επόμενη ημέρα αναχωρήσαμε για την πόλη του Λέτσε με ενδιάμεση στάση στον Τάραντα. Στο επανιδείν, αιώνια Καλαβρία! Στο επανιδείν, γη των Γκρεκάων, άοση Ελληνική! «Ένας Έλληνας που έρχεται στα ιερά χώματα της Καλαβρίας θα ήταν ύβρη αν ονομαζόταν τουρίστας. Πρέπει να έρχεται σαν προσκυνητής ή τουλάχιστον σαν επισκέπτης» σκεφθήκαμε όλοι..

Εικόνα 5 : Η Διευθύντρια του ιταλικού σχολείου Maria Rita Meleleo απονέμει πλακέτα αδελφοποίησης στο Διευθυντή του 2^{ου} Γενικού Λυκείου Πύλαιας

Νωρίς το απόγευμα φτάσαμε στον Τάραντα, τη μοναδική αποικία των Σπαρτιατών στην Κάτω Ιταλία. Η ελληνική πόλη του Τάραντα βρίσκεται κάτω από τη σύγχρονη, σε μια ωραία τοποθεσία πάνω σε μία χερσόνησο που

αγκαλιάζει μια μεγάλη λιμνοθάλασσα. Το λιμάνι της είναι το καλύτερο στην Ν. Ιταλία. Το έμβλημα της πόλης είναι η τρίαυνα και το δελφίνι. Στην αρχαιότητα υπήρξε μια από τις πλουσιότερες πόλεις-κράτη με δημοκρατικό πολίτευμα, καλλιτεχνική και εμπορική κίνηση και μεγάλη στρατιωτική δύναμη. Λέγεται ότι ο Τάραντας ιδρύθηκε από τους «παρθενίες», δηλαδή εκείνους τους Σπαρτιάτες που κατ'άγονταν από άγαμους γονείς, όταν καταδιωκόμενοι από την πατρίδα τους - εξαιτίας κάποιας συνομοσίας- βρήκαν καταφύγιο στη Ν. Ιταλία. Οι παρθενίες ήταν νόθα παιδιά Σπαρτιατισσών γυναικών που έζησαν με ειλωτες, όταν οι σύζυγοι τους πολεμούσαν στη Μεσσηνία. Επειδή δεν θεωρήθηκαν γνήσιοι Σπαρτιάτες, δεν τους δόθηκαν πολιτικά δικαιώματα και εκδιώχθηκαν από τη Λακωνία. Με αρχηγό τον Φάλαυθο, που είχε πάρει χρησμό από το μαντείο των Δελφών, ίδρυσαν την πόλη του Τάραντα προς τιμή του μυθικού ήρωα, γιου του Ποσειδώνα. Οι Ταραντίνοι αγαπούσαν με πάθος το θέατρο ενώ το κέντρο της αγοράς τους κοσμούσε το χάλκινο άγαλμα του Δία, το μεγαλύτερο μετά τον κολοσσό της Ρόδου και το άγαλμα του Ηρακλή που μεταφέρθηκε το 325 μ.Χ. στην Κωνσταντινούπολη όπου οι Βυζαντινοί το έλιωσαν για πολεμικούς σκοπούς το 1204 μ.Χ.

Η παραλία του Τάραντα είναι γνωστή γιατί εκεί αποβιβάστηκε ο βασιλιάς της Ηπείρου Πύρρος το 280 π.Χ με 20.000 πεζούς, 3000 ιππείς και 20 ελέφαντες για να αντιμετωπίσει τις ρωμαϊκές λεγεώνες και να κερδίσει στις δύο αναμετρήσεις (Ηράκλεια - Άσκλο) με μεγάλες όμως απώλειες. Το μουσείο μαρτυρεί την πλούσια ιστορία της πόλης με πολύ εντυπωσιακά εκθέματα και αποδεικνύει ότι δίκαια της χάρισαν το όνομα «βασιλίσα του Ιονίου».

Εικόνα 6 : Η αδελφοποίηση

Με σκέφεις και προβληματισμούς, με ονειροπολήσεις και αναμνήσεις φτάνουμε στη συνέχεια στην Απουλία, στη γη του Σαλέντο με πρωτεύουσα τη πόλη του Λέτσε, τη πρωτεύουσα της Γκρέτσια Σαλεντίνα (=κόσμος της θάλασσας). Ο μύθος διηγείται τι οι πρώτοι Έλληνες ήρθαν στο Σαλέντο μετά την πτώση της Τροίας οδηγούμενοι από το μυθικό βασιλιά της Κρήτης Ιδομενέα. Το Λέτσε αποκαλείται «Φλωρεντία του νότου», «Αθήνα της Πούλιας». Πόλη σύγχρονη, με ωραίους δρόμους αλλά και στενά δρομάκια στο κέντρο της, με έξοχα μπαρόκ κτίρια δημόσια και ιδιωτικά, βαριές πλατείες με ρομαντικά μπαλκόνια και πανεπιστήμιο με έδρα ελληνικής φιλολογίας. Με ορμητήριο αυτήν τη μεγαλόπολη των 100.000 κατοίκων, ο ταξιδιώτης μπορεί να επισκεφτεί τα εννέα ελληνόφωνα χωριά της περιοχής που είναι: Το Καλημέρα, το Μαρτινιάνο, το Μελπινιάνο, το Σολέτο, το Μαρτάνο, το Καστρινιάνο, το Τζολίνο, το Κοριλιάνο και η Στερνατία.

Ξημέρωσε Παρασκευή 8 Μαΐου 2015. Σήμερα θα γνωρίζαμε τους Ιταλούς συμμαθητές μας, θα άρχιζε η διαδικασία της αδελφοποίησης, θα εκπληρώναμε το βασικό στόχο του ταξιδιού μας. Στις 9 το πρωί φτάσαμε στο ιταλικό σχολείο Istituto Istruzione Superiore "P. COLONNA". Μας υποδέχτηκαν με ένα ζεστό χειροκρότημα οι Ιταλοί συμμαθητές μας που πραγματικά μας συγκίνησαν. Η διευθύντρια Maria Rita Meleleo με αρκετούς καθηγητές υποδέχτηκε θερμά τους Έλληνες εκπαιδευτικούς και μαθητές του 2^{ου} Γενικού Λυκείου Πυλαίας. Το πρόγραμμα άρχισε με χαιρετισμό πρώτα από την Ιταλίδα διευθύντρια. Μας καλωσόρισε, μας είπε λίγα λόγια για το σχολείο τους, τα μαθήματα, τα ωράρια και την οργάνωση της συγκεκριμένης εκδήλωσης. Μετά, το λόγο πήρε ο διευθυντής του 2^{ου} Γενικού Λυκείου Θεσσαλονίκης κ. Βέτσιος Ελευθέριος, ο οποίος ευχαρίστησε τη διεύθυνση και το σύλλογο των καθηγητών για τη φιλοξενία και την αποδοχή της πρότασης για αδελφοποίηση και συμπλήρωσε:

«Είμαι πολύ συγκινημένος. Συγκινημένος γιατί νιώθω ότι απέναντι μου έχω φίλους. Φίλους από αιώνες. Για σας ήρθαμε από τη Θεσσαλονίκη και σας ευχαριστούμε που μας δώσατε την ευκαιρία να γνωριστούμε αλλά και να γνωρίσουμε την όμορφη πόλη σας, τη Galatina. Το πιο σημαντικό όμως σε αυτήν τη συνάντηση είναι να γνωριστούν οι νέοι μεταξύ τους και να διαπιστώσουν ότι, αν και απέχουν πολλά χιλιόμετρα, τα προβλήματα και τα όνειρά τους είναι κοινά.

Βλέπω μπροστά μου πρόσωπα γελαστά, πρόσωπα όμορφα, νεανικά. Βλέπω μάτια γεμάτα όνειρα και ελπίδα. Όνειρα και ελπίδα για έναν κόσμο ειρηνικό, γεμάτο αγάπη, φιλία αλληλεγγύη. Σήμερα εσείς χτίζετε μια γέφυρα επικοινωνίας ανάμεσα στους νέους της Ελλάδας και της Ιταλίας. Αύριο χτίστε και άλλες γέφυρες μεταφέροντας όλα τα μηνύματα ανθρωπιάς σε κάθε γωνιά της Μεσογείου, της θάλασσας που μας ενώνει. Στείλτε μέσα από αυτές τις γέφυρες μηνύματα χαράς και δημιουργίας. Δημιουργήστε ένα κόσμο μακριά από πολέμους. Έναν κόσμο πολιτισμού, έναν κόσμο γεμάτο ιδανικά. Μπορείτε! Έχετε μέσα σας μια τεράστια δύναμη. Δύναμη που πηγάζει από τα νιάτα σας, από τα ανθρώπινα πιστεύω σας, από την αγάπη στο συνάνθρωπο. Αξιοποιήστε αυτήν τη δύναμη, αγωνιστείτε για κάθε ιδανικό. Μπορείτε! Γιατί το DNA σας

είναι ποτισμένο από μεγάλους πολιτισμούς. Πολιτισμούς των προγόνων σας, πολιτισμούς που συνεχίζουν να υπάρχουν γιατί υπάρχουν εσείς, γιατί υπάρχει το ανεπαυμάληπτο μεσογειακό, φυσικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ζείτε.

Νέοι της Ιταλίας και της Ελλάδας ενώστε σήμερα τα χέρια σας και φωνάξτε όλοι μαζί: Ναι! Μπορούμε να κάνουμε τον κόσμο πιο ανθρώπινο. Sì! Possiamo fare il mondo più umano!

Και μην ξεχνάτε, σας περιμένουμε όλους με μεγάλη χαρά στη Θεσσαλονίκη. Ευχαριστώ πολύ όλους σας! *Vi ringrazio tanto tutti!*»

Εικόνα 7: Μαθητές των δύο σχολείων φυτεύουν δένδρο αδελφοποίησης στο προαύλιο του ιταλικού σχολείου

Φιλικά χαμόγελα, εγκάρδιες χειραψίες, ζεστά αγκαλιάσματα ήταν οι πρώτες αυθόρμητες αντιδράσεις μας. Μιλούσαμε άνετα για διάφορα θέματα λες και γνωριζόμασταν από παλιά. Σε ένα περιβάλλον απλότητας και γνησιότητας συναισθημάτων νιώσαμε την ιερή αξία της φιλοξενίας μέσα από τη μουσική, τους χορούς και τα τραγούδια των δύο μεσογειακών λαών. Όταν είσαι 17 ετών ζητάς να εντυπωσιάσεις και να εντυπωσιαστείς, να προσέξεις και να σε προσέξουν, να γοητέψεις και να γοητευθείς.

Ακολούθησαν παρουσιάσεις της ιστορίας των δύο σχολείων και των δύο πόλεων και αναγνώστηκαν κείμενα από την αρχαία ελληνική Γραμματεία.

Δώδεκα το μεσημέρι και όλα είναι έτοιμα για την επίσημη στιγμή της αδελφοποίησης. Πάνω στο τραπέζι δώρα-ευθύμια ιταλικά κι ελληνικά. Η διευθύντρια του ιταλικού σχολείου μας πρόσφερε αναμνηστική πλακέτα που έγινε δεκτή με ευθουσιασμό και χειροκροτήματα από εκπαιδευτικούς και μαθητές. Οι υποσχέσεις φιλίας και συνεργασίας που ανταλλάξαν οι δύο διευθυντές συγκίνησαν όλους τους παρευρισκομένους. Ο σύλλογος των καθηγητών του

ιταλικού σχολείου έδειχνε πολύ ικανοποιημένος. Ευκάρδιοι και χαμογελαστοί οι διδάσκοντες μάς ρωτούσαν συνέχεια για την πόλη μας, τη Θεσσαλονίκη, το εκπαιδευτικό μας σύστημα, τις σχολικές μας συνήθειες. Καθηγητές και μαθητές μας ευχαρίστησαν που επιλέξαμε το σχολείο τους για αδελφοποίηση και κατασυγκινημένοι ανταλλάξαμε τα δώρα και τα αναμνηστικά μας.

Ακολούθησαν οι παραδοσιακοί Ιταλικοί χοροί στο προαύλιο του σχολείου. Όμορφα αγόρια και κορίτσια χόρευαν με στολές παραδοσιακές και χειροκροτήθηκαν από όλους. Όταν τους είδαμε παραδομένους στα βήματα των τοπικών τους χορών νομίζαμε πως βλέπαμε κρητική πεντοζάλη και νησιώτικο αυτικριστό. Ξαν να βρισκόμασταν σε ελληνικό χωριάτικο πανηγύρι με τις εκρήξεις και τις πιρουέτες των ανδρών χορευτών και τις συγκρατημένες κινήσεις των γυναικών που συνοδεύονται πάντα από τον αδελφό ή τον άνδρα τους. Οι φροεσιές τους, σύμφωνα με τα παλιά πρότυπα, ήταν εντυπωσιακές.

Στο μεταξύ κάτω στην μικρή αυλή του σχολείου εκτυλίσσονται σκηνές πραγματικά πρωτόγνωρες, συγκινητικές, απολαυστικές. Οι Ιταλοί μαθητές αγκαλιασμένοι με τους Έλληνες τραγουδούν, χορεύουν, τρέχουν, συνομιλούν ζωηρά, χειρονομούν, δείχνουν... Κάποιοι εξηγούν στους άλλους το πώς και το γιατί είμαστε μαζί, άλλοι ξεναγούν ευγενικά τους επισκέπτες στο κτίριο, κάποιοι άλλοι συστήνονται ανταλλάσσοντας πονηρές ματιές ενώ συνεχώς καταφθάνουν και άλλα παιδιά, μικρότερα ή μεγαλύτερα για να χαιρετίσουν τους Έλληνες αδελφούς από τη Θεσσαλονίκη. Τώρα είμαστε όλοι μια μεγάλη παρέα, μια όμορφη ευρωπαϊκή οικογένεια, ένας νέος κόσμος ονειρών, φιλοδοξιών, αγάπης και συνεργασίας.

Όταν περνάς όμορφα, όταν διασκεδάζεις, όταν προσφέρεις και δέχεσαι δώρα και αξίες, ο χρόνος κυλά πολύ γρήγορα. Αλήθεια οι ώρες πέρασαν... Εμείς συνεχίζουμε να ζούμε το όνειρο της αδελφοποίησης, τη ζεστή ατμόσφαιρα της φιλοξενίας, να γευόμαστε τις αιώνιες γεύσεις από την αρχαιότητα, να αναπνέουμε στο καθαρό και αμόλυντο περιβάλλον της Magna Grecia, να διασκεδάσουμε με τοπικές λιχουδιές, ελληνοϊταλικά τραγούδια και δημοτικούς χορούς. Η στιγμή του αποχαιρετισμού πλησίασε. Πολλές υποσχέσεις για καλή αντάμωση στο μέλλον και... αδελφοποίηση τέλος. «Ο σκοπός επετεύχθη» ακούστηκε να λέει κάποιος και συναισθηματικά φορτισμένοι επιβιβαστήκαμε στο πούλμαν. Η διευθύντρια, οι καθηγητές, οι κάτοικοι αλλά και πλήθος μαθητών μας χαιρετούσαν συνέχεια καθώς απομακρυνόμασταν από την Εκκλησία των Αγίων Πέτρου και Παύλου στο κεντρικό δρόμο της μικρής πόλης τους. Μέσα στο λεωφορείο επικρατούσε μεγάλη αναστάτωση. Ο καθένας ήθελε να διηγηθεί τη δική του εμπειρία από τη μέρα που πέρασε. Κάποιοι κρατούσαν περήφανοι αναμνηστικά στα χέρια, άλλοι περίμεναν με ανυπομονησία ένα τηλεφώνημα, ένα μήνυμα, άλλοι αισθάνονταν απογοήτευση γιατί επιστρέψαμε και άλλοι μελαγχολικοί ήταν βυθισμένοι στις σκέψεις τους... πόσα διαφορετικά συναισθήματα!

Στο λίγο χρόνο που μας απέμεινε, πριν αναχωρήσουμε για το Μπάρι, επισκεφθήκαμε το ελληνικό χωριό Στερνατία. Όνομα καθαρά ελληνικό που μας

μεταφέρει στην ομηρική εποχή, όταν οι μοιρολογήτρες χτυπούσαν το στέρνο τους την ώρα της ταφής του νεκρού ή γιατί είχε πολλές στέρνες.

Η Στερνατία ή *chiora* όπως την ονομάζουν με στοργή οι κάτοικοι της αποτελεί το κέντρο όπου η γλώσσα του «γκρίκο» είναι περισσότερο γνωστή. Έκπληξη και χαρά νιώσαμε όταν περπατώντας στα στενά σοκάκια της διαβάσαμε τις επιγραφές «οδός πλατεία», «οδός απάνου» ή τα ελληνικά ονόματα: Στερνατιώτης, Σχιτάκης, Καλός κ.τ.λ.

Άνθρωποι που στα χαρτιά είναι ιταλοί αλλά στις φλέβες τους τρέχει αίμα ελληνικό. Οι ηλικιωμένοι ακόμα θυμούνται να τους αποκαλούν «εκείνοι με τις δύο γλώσσες».

Στο κέντρο του χωριού βρίσκεται η *Porta filia* (Πόρτα της φιλίας ή Πόρτα της ειρήνης) από την οποία σύμφωνα με την παράδοση βγαίνουν οι νεκροί ή μπαίνουν οι νεόνυμφοι. Σημαντικής πολιτιστικής αξίας είναι επίσης το ελαιοτριβείο του χωριού που αποδεικνύει τη μεγάλη καλλιέργεια της ελιάς στην περιοχή.

Η υποδοχή που μας επεφύλαξαν στο πολιτιστικό κέντρο «*CHORA MA*» του χωριού ήταν εξαιρετικά θερμή. Οι ελληνόφωνοι υπεύθυνοι του πολιτιστικού κέντρου μας καλωσόρισαν σε μια αίθουσα του παλαιού μοναστηριού των Φραγκισκανών με γοτθικά τόξα που είναι ταυτόχρονα μουσείο και βιβλιοθήκη. Το κέντρο σπουδών «*CHORA MA*» έχει οργανωθεί με πρωτοβουλία του δημοτικού συμβουλίου για να διαφυλάξει την ιστορική παράδοση του τόπου και για την εκμάθηση των νέων ελληνικών. Εκεί, μετά τους σύντομους χαιρετισμούς, οι υπεύθυνοι του πολιτιστικού κέντρου μας απήγγειλαν ποιήματα και μας τραγούδησαν σε γλώσσα «γκρίκο».

Στο λόγο του ο πρόεδρος του πολιτιστικού κέντρου ανέφερε με χαρά ότι υπάρχουν κάποιοι φωτισμένοι και δραστήριοι κάτοικοι οι οποίοι άρχισαν να αφυπνίζονται και να προσπαθούν να σώσουν την ιδιόρρυθμη αυτή γλώσσα του «γκρίκο», την παράδοση και την κουλτούρα του παρελθόντος. Για τους λόγους αυτούς άρχισαν να οργανώνουν συλλόγους, σωματεία, σχήματα και να έχουν συχνότερες επαφές με την Ελλάδα. Την προσπάθεια αυτήν τελευταία ενισχύει και η ιταλική κυβέρνηση, η οποία ανευγάρωσε τους γκρεκάνους ως ελληνική μειονότητα όπου επιτρέπεται η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας. Ο ίδιος ο Πάπας τους προέτρεψε να συνεχίζουν να αγωνίζονται με τα εξής λόγια «Εμπιάται εμπρό στο ντρόμο το ντικό σα». Από μια απογραφή που έγινε το 1996 διαπιστώθηκε ότι ο δήμος στον οποίο υπάρχει μεγαλύτερη γνώση της «γκρίκο» είναι η Στερνατία, ενώ το χωριό όπου μιλιέται λιγότερο είναι το Μελπιτιάνο.

Τελειώνοντας η τελετή νιώσαμε ότι μας φιλοξένησαν ανοιχτόκαρδα και ανταποκρίθηκαν από καρδιάς στην επιθυμία μας να καταλάβουμε τη ζωή και τα όνειρά τους. Και τότε συνειδητοποιήσαμε ότι δεν μπορείς να αισθανθείς ξένος στην Κάτω Ιταλία. Όλα θυμίζουν Ελλάδα, όλα μυρίζουν πατρίδα. Μια βαθιά σχέση μάς δένει με τους ανθρώπους αυτούς, μια παράξενα ζεστή και βαθιά φιλία που χάνεται στα βάθη των αιώνων για να συναρτήσει τις βαθιές κοινές ρίζες μας. Γίνεσαι γρήγορα φίλος και αδελφός και τους νιώθεις κομμάτι της υπόστασης και της ιστορίας σου.

«Εμει εν είμαστε Γκρέτσοι, εμει είμαστε οι Γκρέτσοι!» θα επαυαλάβει με όση δύναμη κρύβει στην καρδιά του ο πρόεδρος του κέντρου. Αυτό ακριβώς ανάγκασε τελευταία την ιταλική κυβέρνηση να τους αναγνώρισει ως μειονότητα, να τους σεβαστεί και να αποκαλεί την περιοχή επισήμως *Magna Grecia*. Αργά το απόγευμα της Πάρασκευής αναχώρησε από το ίδιο λιμάνι που μας υποδέχτηκε πριν επτά μέρες: το Μπάρι. Οι βαλίτσες έτοιμες, μαθητές και συνοδοί στις θέσεις τους. Φεύγουμε με το ίδιο πλοίο που ήρθαμε. Ήταν απολαυστικά! Θάλασσα, αεράκι, ξεκούραση. Ο Ποσειδώνας, για καλή μας τύχη, κοιμάται ήσυχα. Στην πολύωρη διαδρομή της επιστροφής κάναμε τον απολογισμό του ταξιδιού πλούσιοι σε γνώσεις και εμπειρίες. Ήταν οι στιγμές που αναπολήσαμε όσα είδαμε και ζήσαμε. Ήταν ο χρόνος της κριτικής και της αυτοκριτικής για όλους και για όλα. Αλήθεια ποιος μπορεί να ξεχάσει το άγχος αλλά και τον ενθουσιασμό, τις συμβουλές αλλά και τις δημοκρατικές διαδικασίες των συνοδών καθηγητών! Ποιος μπορεί να μη σιγοτραγουδάει τις Μεγαλοελλαδίτικες μπαλάντες, να μη σιγοσφυρίζει στο ρυθμό της ταραντέλας, να μη σιγομουρμουρίζει τη μελωδική γλώσσα των Γκρεκάνων! Τα ήσυχα νερά του λιμανιού της Ήγουμενίτσας ταράχτηκαν και πάλι μόλις το πολυτελές φέρυ μάς επαυέφερε στην πατρίδα Ελλάδα που τόσο είχαμε πεθυμήσει. Καθώς τελειώνει αυτό το οδοιπορικό σε μια από τις σημαντικότερες περιοχές της ελληνικής μνήμης δεν μπορούμε παρά να βροντοφωνάξουμε το σύνθημα του ταξιδιού «Μπορείτε, μπορείτε το καλύτερο!» και να δώσουμε μια υπόσχεση: Μπορούμε, μπορούμε να επισκεφθούμε ξανά τη Μ. Ελλάδα, να ξανακάνουμε το υπέροχο αυτό προσκύνημα στη γη των Γκρεκάνων γιατί αφήσαμε εκεί κάτω κάτι από την ψυχή μας, κάτι από τον εαυτό μας.

Γυρίσαμε πίσω συγκλονισμένοι από το ταξίδι μας στην Κάτω Ιταλία-Σικελία. Οι στίχοι του Μπρούνο Κασίλε, ποιητή της Καλαβρίας χαράχτηκαν ανεξίτηλα στην καρδιά μας και δεν μας επιτρέπουν να αδρανήσουμε άλλο για τους ελληνόφωνους αδελφούς μας που αγωνίζονται με νύχια και με δόντια να κρατήσουν το τελευταίο που τους έχει απομείνει «τη γκλώσσα των παππούδων»:

Άνθρωποι που είστε ψηλά
βοηθείστε αυτή τη γευιά
γιατί εδώ έφερε
στα δικά μας χωριά
γράμματα και σπουδές
αριθμούς και εργασία
Εδώ ο Πυθαγόρας έκανε γεράματα.
Μελετάτε και βλέπετε
πόσα χρωστάει
στη δική μας γλώσσα
η ιταλική γλώσσα.

Εικόνα 8 : Το Site του ιταλικού σχολείου που αναφέρεται στην υποδοχή του 2^{ου} Γενικού Λυκείου Πυλαίας Θεσσαλονίκης

ΟΝΟΜΑΤΑ ΜΑΘΗΤΩΝ ΠΟΥ ΣΥΜΜΕΤΕΙΧΑΝ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

**ΑΖΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
ΒΑΛΑΚΑΣ ΠΕΤΡΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΠΑΥΛΟΣ
ΓΟΥΣΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
ΚΑΛΕΜΚΕΡΙΔΟΥ ΑΝΑΤΟΛΗ-ΧΡΙΣΤΙΝΑ
ΚΟΜΒΟΚΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ
ΚΟΥΓΙΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ ΚΥΡΙΑΚΗ
ΛΥΚΟΥΔΗ ΕΛΕΝΗ
ΜΑΥΡΟΥ ΑΝΘΟΥΛΑ
ΜΙΑΚΟΥΔΗΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ
ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ
ΜΟΥΣΤΑΚΙΔΗΣ-ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
ΜΠΟΤΣΚΑΡΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
ΜΠΡΟΙΚΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
ΝΙΚΟΛΑΙΔΗΣ ΗΛΙΑΣ
ΞΥΝΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΡΙΑ
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΑΒΒΑΣ
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΡΕΜΠΕΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΣΑΒΒΙΔΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ
ΣΑΡΗΓΙΩΡΓΗ ΑΙΜΙΛΙΑ
ΣΙΟΥΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
ΤΣΑΠΑΤΣΑΡΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ**

Υπεύθυνοι καθηγητές

**Βέτσιος Ελευθέριος
Βαρμπομίτη Ευαγγελία**